

Kültürün Küreselleşmesi ve Toplumsal Boyutta Medya Etkinliğine Yansımaları

Süleyman YILDIZ*

Özet

Kültür ve kültürün toplumsal yaşamdaki önemli rolü ve kimi zaman yönlendirici kimi zaman toplumu yönlendirerek etkilediği ve değişiklikler kazandırdığı dinamik özelliği, sosyal yaşantıda meydana gelen değişim ve gelişmelerin de nedenini açıklamaktadır. Küreselleşme kavramının kültür üzerindeki baskın etkisi, farklı diyalektikteki kutupların aynı eksen üzerinde belirli optimum ölçütlere getirilme çabası gibi algılanabilir. Bu çabanın kimi zaman olumsuz olan değerleri iyileştirme yönünde seviyeyi artırıcı özelliği görülmekte iken bazen de olumlu ve tanımlı olan kültürel değerleri de deforme ettiği ve yozlaşmayı da bu yolla tetiklediği gibi tehlikelerin de habercisi olabildiği bir gerçektir. Medya ise bu unsurların toplumsal yaşantıya taşınmasında aracı konumdadır.

Anahtar Kelimeler: kültür, küreselleşme, medya, optimum.

Abstract

Culture, its important role in social life, and its dynamism, which sometimes regulates and sometimes changes society, explain also the cause of social changes and developments. The strong effect of globalization on culture can be perceived as an effort to integrate the different dialectical poles of an axis by means of optimal criteria. Thereby negative aspects of social life are improved and taken up to a better level, and a better situation is created compared to the previous state of affairs. Nevertheless it also happens that positive cultural items are deformed or corrupted. The media is an important medium to introduce these elements in social life.

Key Words: culture, globalisation, media, optimal.

1. Giriş

Kişinin kendisi tarafından yapılan ve yapılandırılan bir çevrede yaşaması, bireysel ve temel bir özelliktir. Bu ortamda şekillenen, oluşan ve toplumsal yaşam ilkeleri haline gelen ortak özelliklerin insanların zihninde bıraktığı izlere “kültür” denilebilmektedir. Çok sayıda değerle yüklü bulunan kültür terimi yazarlara göre farklı anlamlar taşımakta ve 250’den fazla tanımlı sayılabilmektedir. Zamana, yere ve ele alınan toplum tipine göre değişen bir kapsamı bulunan bu kavram, bir kültür sosyolojisini ve bunun ötesinde, bizim burada konumuz olan kültür dinamiğini içer-

---

* Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü,
syildiz@hacettepe.edu.tr

mektedir. Kültür dinamiği ile kastedilen kültürün çok yönlülüğü, etkileşimi, toplumsal yansımaları ve değişkenliği gibi faktörler olmaktadır.

Kültür kavramı, iki yüzyıl kadar önce filozoflar tarafından ortaya konan ve ilk olarak 1793 basımlı bir Alman sözlüğünde yer alan bir ifadedir. Ancak sosyologlar şimdiye dek, kültür konusunda “kültürel olaylar”a ilişkin büyük katkılarda bulunmakla birlikte, kuramsal çerçevesinin gelişimini tüm ayrıntılarıyla, tam olarak belirleyememiştir. Bugün, modeller kuran istatistiksel bilimlerin gelişimi, yani kültürel birikim, yeni bir kavramsallaştırma denemesine olanak sağlamaktadır.

2. Kültür ve Dalları

Kültür nasıl tanımlanabilir? Tanımların araştırılması, esasen, bir sorun incelemenin özerk bir yöntemidir; zira tanımlardaki anlam belirsizlikleri her terim için tanımlanan nesnelere ilişkin bir olayı yansıtır. Bilim, bize birtakım ölçümler ve formlar sağlamaktadır. Formları oluşturan kuramlar ve ölçmenin doğurduğu sonuçlar arasında gidip gelerek gelişmekte ve araştırmacı anlamlı durumları ortaya koymak için olgular alanı üstünde çalışmaktadır ve bu durumları, evrensel kavramlara ait bir sözlükten yararlanarak soyut, yani sembolik bir dile çevirmekte ve böylelikle kültür teriminin, söz konusu evrensel kavramlardan birisi olduğu görülmektedir. Ölçümler ve formlar, dünyanın kavranmasında bir diyalektiğin iki kutbudurlar. Bu diyalektik, P.Valery'nin anladığı anlamda, bir eylemler bütünlüğüne yol açan yapıların oluşturulmasını amaçlayan bilimsel çalışmanın sonunda çözümlenebilir (Moles, 1983, 1).

Kültür ve kültürün kategorileri üzerinde yapılan araştırmalara göre; kültürün aslında çok boyutlu bir kavram olduğu ve buna bağlı olarak kişinin çoğunlukla sadece kendi içinde yetiştiği kültürün değil bambaşka kültürlerin de etkisi altında kaldığını söylemek mümkündür. Bu tür incelemeler, tüm sosyal bilimlerde olduğu gibi, istatistiksel bir nitelikte olacak ve ortaya koyduğu sonuçlar, belirli ölçülerde geçerlilik taşıyacaktır. Bu durumda, bir bireyin kültürünü, bu birey, örneğin ‘Avrupa’lı’ olduğu için, o kişiyi diğer tüm kültürlerden bağımsız olarak sadece ‘Batı’ kültürüne sokmak doğru olmayabilir; burada ölçüt değişikliği yanı sıra, kategori değişikliği vardır ve bunlardan biri veya diğeri üstünde yapılacak istatistik çalışmanın türü farklı olacaktır.

3. Modern kültürün Türk ve Alman Toplumlarındaki yansımaları

Kültürün toplumsal yaşamın bir uzantısı olarak modernleşme kavramı ile birlikte düşünülmesi, çalışmamızda modern kültürün Türk ve Alman Toplumlarındaki yansımaları ile ilgili olan boyutunu teşkil etmektedir.

Smelser'e göre modernleşme, kavramsal olarak ekonomik kalkınma ile ilişkilidir. Smelser, Max Weberden etkilenmiştir. Ona göre modernleşme, en azından dört ayrı fakat birbiriyle ilgili şu alt süreçlerden oluşur (Tezcan, 1995):

1. Teknoloji alanında: Kalkınan toplum, basit ve gelenekselleştirilmiş tekniklerden bilimsel bilginin uygulanmasına doğru değişen bir toplumdur.
2. Tarımsal alanda: Kalkınan toplum, kendi kendine yeterli, geçim için yapılan tarımdan, tarımsal malların ticari amaçla üretimine doğru değişen bir toplumdur. Bu, tarımda uzmanlaşma, pazardan tarım dışı ürünlerin satın alınması ve tarımsal işgücünün ücret konusu demektir.
3. Sanayi alanında: Kalkınan ülke, insan ve hayvan gücünün kullanımından sanayileşme sürecine geçer ve ücretle çalışan işçi üretimde bulunan makine ile çalışır ve Pazar için üretimde bulunur.
4. Çevre alanında: Kalkınan ülke, çiftlik, ya da köy gibi yerleşme biriminden kentleşme sürecine girmiştir.

Modernleşmenin doğurduğu sonuçlardan olan bu dört süreç, farklı toplumları farklı şekillerde etkileyebilmektedir. Örneğin teknoloji alanında getirilen yenilikler, farklı tanıma yapıları olan ülkelerde farklı alanlarda etkinleştirilmektedir. Zira kültürün teknolojinin uygulanmasında ve yaygınlaşmasında en temel faktör olduğunu unutmamak gerekmektedir.

Toplumsal ve sanayi alanlarında kültürel başkalaşımın yine modernleşmeyi etkileyen faktörlerden olmaktadır. Özellikle çevre alanında mikro ve makro ölçekteki yerleşim birimleri ve bu birimlerin süratle kentleşme sürecine girmeleri, modernleşmeyi hızlandıran faktörlerden olmaktadır.

Bu dört süreç, kalkınma sırasında genellikle aynı zamanda gerçekleşir. Öyleyse modernleşme, ekonomik kalkınmayı içine alır. Ayrıca, teknik ve ekolojik değişimleri de içerir. Yukarıda belirtilen dört süreç toplumsal yapıyı etkiler (Tezcan, 1995, 55).

Kültürel malzemenin bireyce özümsemesi konusundaki görüşler, yakın zamanlarda yeni bir kuramın belirmesi ile kökten etkilenmiştir: bu, mesaj kavramını matematik planda açıklayan ve mesajın içerdiğinden bağımsız olarak, yani istatistiksel açıdan bir "mesaj fiziği" öneren iletişim kuramıdır (Tezcan, 1995). Bu iletişim kuramlarıyla ilgili pek çok çalışma ve araştırma bulunmaktadır. Bunlardan birisi olan ve iletişim kuramını deneysel ve kuramsal yönleriyle ortaya koyan 'İletişimsel Eylem Kuramı'nda Jürgen Habermas konu ile ilgili yaptığı derin araştırmaları ile gözlem, saptama ve sonuçlar ile kültürün iletişimsel boyutunun bilimsel açılımını yapmıştır (Habermas, 1982).

4. Kültür ve mesajlar

Kültürün sosyal alanda etkinliği, verdiği mesajlarla gerçekleşmektedir. Mesajın bireyler arasında olması ile toplumsal boyutta gerçekleşmesi farklı sonuçlar doğuracaktır. Mesajın toplumsal alanda gerçekleşmesi, medya ve kitle yayını eylemleri yöntemiyle olabilmektedir.

Modernleşme sürecini tamamlayan toplumlarda mesajın bu çok yönlü medya yöntemi ile iletilmesi farklı özellikler taşıırken, henüz modernleşme yolunda olan toplumlarda bu mesajın iletilmesi bambaşka niteliklerde olabilir. Modernleşmeyi bir bütün olarak ele aldığımızda, yani teknoloji, tarımsal, sanayi ve çevre alanlarında tamamen modernleşmiş bir toplum olan Almanya ile teknolojik, tarımsal ve sanayi alanlarında modernleşmiş ancak çevre alanında henüz bu sürecin içinde olan Türkiye kuşkusuz bir birinden farklı özellikler barındıran mesajların toplumsal boyuta ulaşmasına tanıklık etmektedirler. Buradaki en temel farklılıklardan birisini şöyle örnek vererek ifade edebiliriz:

Almanya’da televizyon programlarının belgesel ve tartışma programları ağırlıklı olması ile verilen mesaj entelektüel ve kültürlü bir toplum imajı iken, Türkiye’de belgesel içerikli programların daha az ancak magazin içerikli programların daha fazla sayıda olması, toplumun izlemek istediğini vermek yani daha az seçici olan bir yaklaşım mesajı taşımaktadır. Kuşkusuz bunlar son derece doğal olan süreçlerdir. Özel Radyo ve Televizyonların yaklaşık 15 senelik bir geçmişi olmasından yola çıkarsak, bu tür seçici ve bilinçli uygulamalar, zaman ve toplumsal gelişmeye, modernleşmeye paralel olarak olması gereken aşamaya gelecektir.

Kültür, sonuçta çok sayıda mesajlar bütününe indirgenmektedir. Bir mesaj, bir kaynaktan alınmış öğelerin düzenli, sınırlı bir grubudur; yazın, dilbilgisi, sözdizimi ve mantık kurallarına göre toplanmış göstergeler dizisidir. Bu kurallar, sadece yazılı dil alanına değil, mesajın fiziksel iletişim biçimlerinin bütününe de uygulanabilir; bu biçimler arasında şunlara işaret edebiliriz:

a) Sessel mesaj kendi içinde üç kategoriye ayrılır.

- dil, insanların dili
- müzik, duyuların dili
- gürültü, şeylerin dili

b) Görsel mesaj kapsamında üç tür ayırt edilebilir

- basılı metnin sembolik mesajı
- doğal veya yapay biçimler mesajı

İletişimde mesaja, repertuarını empoze eden alıcıdır; alıcıya ait olmayan tüm öğeler, gösterge olarak tanınmaz, alınabilir, fakat algılanamaz; algılamak, gösterge

bütünlerini görmektir. Bireylerarası mesajlarda, örneğin telefon konuşması veya bir sohbet, alıcı ve verici rolleri arasında sürekli bir etkileşim vardır; birbirlerine dilsel bir yörünge oluşturarak cevap verirler. Yayın, bireylerarası iletişimden, tekyönlülüğüyle ayrılır, verici konuşur, alıcı alır, fakat cevap vermez, en azından günlük yaşantı çerçevesinde cevap yoktur.

Kitle yayınının genel durumunda verici uzaktır, zaman ve mekân da az çok ulaşamazdır; yazıyla bize gelen geçmiş zaman çağlarının mesajları veya radyo yayını ile görsel olarak gelen uzak insanların mesajları bu durumdadır. Bu durumda kitle yayının özelliği, niteliği ve düzeyi bize o toplum hakkında geçerli bir bilgi vermekte ve bir anlamda referans olmaktadır. Kitle yayınının toplumsal boyutta bıraktığı etki ve ifade, o toplumun sosyal yaşam biçimi ve statüsüne ilişkin bir yansıma olarak kabul edilebilmektedir. Dolayısıyla kitle yayını toplumsal anlamda da son derece önemli bir göreve ve işleve sahip olmaktadır.

Bir kaynağın öğeleri arasındaki bağlantı olanaklarını, öğelerin orijinallik derecesiyle tartarak, deneysel açıdan tahmine çalışılabilir. Birey söz konusu olduğunda kültür, bireyin geçmiş kültür etkinliklerinin, yani bireyin kültür dağarcığının biçimsel ve anlamsal birimlerinin kaynağını yansıtan sözlerinin, yazılarının ve sanatsal ürünlerinin bütünü içinde işlevsel olarak ulaşılabilir bir durumdadır.

5. Küreselleşme ve Kültür

Küreselleşme, yaklaşık tüm toplumları, ülkeleri, organizasyonları ve bireyleri, farklı değer yargılarıyla, çift taraflı bağımlılıkların kompleks sisteminin içine çeken, sınırlar ötesi etkileşimlerdeki bir artışı ve yoğunlaşmayı ifade etmektedir (Messner, Nusscheler; 1996).

Böylece küreselleşme kavramı, yapısal açıdan yeni olmayan, ancak yeni iletişim araçlarıyla ekstrem biçimde hızlandırılan bir süreci tanımlamaktadır. Aslında yeni olan, bilgisayar ağı ile yaratılan küresel çaptaki iletişim olanaklarıdır. Ayrıca her vatandaşın potansiyel katılım olanakları ve buna bağlı olarak pek çok iktisadi, sosyal ve kültürel etkileşimin hızlanması da yenidir.

60'lardan beri telaffuz edilmeye başlanan küreselleşme, bugün daha fazla tartışılır hale gelerek karşımıza çıkmaktadır. Şimdi 'Türkiye, küreselleşme kavramının neresinde ve bu bağlamda ulusal kültür, uluslararası kültür gibi sorunlara nasıl yaklaşabiliriz' gibi konular üzerinde çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Bu soruların cevapları için yaptığımız araştırmalara baktığımızda aslında Türkiye'nin bu küresel kültürün tam da ortasında yer aldığını görmekteyiz. Bununla ilgili pek çok olumlu veya olumsuz örnek mevcuttur. Buna en iyi örneklerden birisi anadil

kullanımı ile ilgili tartışmalardır. Bazı çevreler Türkçe'nin bir eğitim ve bilim dili olamayacağını ancak tüm dünyada geçerli olan İngilizce ile eğitim yapılmasını önermekte ve desteklemekte iken, diğer çevreler anadilimizi korumamız ve anadilimizde bilimsel terminoloji oluşturmamız gerektiğini böylece kendi öz varlığımıza ve kültürümüze sahip çıkmamız gerektiğini savunmaktadır. Buradan dil kullanımı konusundan bile anlaşılmaktadır ki küreselleşen bir ortamda anadil gibi öze ilişkin kavramlarımız bile nerdeyse değerini kaybetme süreci ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu üzerinde durmakta olduğumuz konunun sadece dilsel iletişim boyutunu teşkil etmektedir. Ancak bu boyutu bile bize bazı değerlerin ne ölçüde tehlike altında olduğunu göstermektedir.

Sanat ve kültürün, metaların ve aynı zamanda sembollerin, simgelerin dolaşımı anlamında küreselleşme yani bunun, bu dolaşımın boyutları, genişliği, karışıklığı ve hızı da bu bağlamda söz konusu olabilmektedir. Şimdi bunlar göz önüne alındığında gerçekten tarih boyunca anlamlı bir biçimde gerileme ve ilerlemeler gösteren bir küreselleşme sürecinden söz etmek mümkün görünmektedir. Küresel boyutlarda bir ağ sisteminin modern toplumların tüm sektörlerini kapsaması da yenidir. Yeni iletişim araçları ve buna bağlı olarak da hızlanan iletişim olgusu önemli bir yere, hatta modern toplumlar açısından etkili bir karaktere sahip olmaya başlamıştır. Sermaye ve emek yanında bilgi (haber) faktörü, temel üretim aracı durumdadır. Bu gelişme ayrıca bilgi toplumuna geçiş sürecini de tanımlamaktadır.

Küresel kültürde etkin ve belirleyici işlev taşımak için neler yapmak gerektiğine ilişkin araştırmalarda aşağıdaki gibi öneriler de bulunmaktadır (Konrad Adenauer Vakfı Yayınları, 2001):

- Kültürün ve sanatın, siyasal ve ekonomik ideolojilerin çıkarları ve oyun alanları dışında kalmasını sağlamak ve bunları özerk ve bağımsız kılmak;
- Sanatın düşünsel ve kavramsal kaynaklarını sürekli besleyen üretimleri desteklemek, kalkındırmak ve ihraç etmek; bunu yaparken bilim, kuram ve sanat arasındaki bağları güçlendirmek ve aydınların çok yönlü çalışmalarını sağlayacak programlar üretmek;
- Denetlenen ve belirlenen üretimlerin uluslar arası sanat pazarında değer kazanmasını sağlamak; yani yerel boyutta sanatçıların üretimlerini değerlendirmek, üretim olanakları sağlamak, sanat ticaretini desteklemek;
- İleri teknoloji ve yüksek kaliteli işgücüne sahip sanat merkezleri kurmak ve yapıtların bu müzeler arasında dolaşımını sağlamak;
- Dünyada sanata yapılan yatırımı izlemek; yani çokuluslu şirketlerin ve özel koleksiyoncuların sanata yaptıkları yatırımların söz konusu iletişim ağı içine girmesini sağlamak vb.

Küreselleşme konusundaki güncel ilgi, süreci hızlandıran yeni bilgi aktarım araçlarıyla yakından bağlantılıdır. Çok uluslu kuruluşlar – tanımdan da anlaşılacağı üzere- aslında uzun yıllardan beri sınırlar ötesi ilişkiler sürdürmektedir. En gözde yenilik bilgisayar ağı ile kurulan iletişimidir ve en mükemmeli de herkesin ilgi odağı Internet'tir (Messner, Nusscheler; 1996).

Küreselleşmeye yönelik tüm eleştirilere ve Amerika'nın uluslararası medya üzerindeki hâkimiyetine ilişkin tüm yakınlara rağmen, Amerika ile diğer ülkeler arasındaki kültürel ilişkiler yabancı şikâyetçilerin ve aydınların sıkça vurguladıkları gibi, kesinlikle tek yönlü değildir. Diğer ülkeler yalnızca tüketici konumundayken, kültürün önde gelen üreticileri Amerika Birleşik Devletleri değildir. Aksine tüm dünyada farklı ve giderek heterojenleşen kültürler ve toplumlar arasında karmaşık, çift yönlü ilişkiler söz konusudur. Aslında küresel kültürün melez doğasını, Amerikan kitle kültürünün hem modern çağın öncülerinden olmasına hem de çağdaş dış kaynaklı etkilerle oluşan baskınlığı ile açıklamak mümkün olabilmektedir.

Bu örneklerin ışığında kültürel dışa açılmanın ikinci bir işlem gerektirdiği açık bir hale gelmektedir; bir pratiğin, bir yerin, bir temsilin, bir simgenin veya bir metnin anlamının bir diğerine aktarılması şeklinde yorumlanabilmektedir. Çünkü kültürel dışa açılma, neredeyse tanım itibariyle, yeniden yorumlama ve türetmedir. Dışa açıklık, yabancı kültürel unsurların yerli hedeflere bağlı kılınarak benimsenmesi demektir.

Siyasal iletişimin onlarca yıldan beri değişmez büyüklüğü elbette televizyonun önemi ve televizyonun etkisi sorunudur. 'Elisabeth Noelle-Neumann' (1993) çok önceden ön planda olan kendi çıkarından dolayı kendi etkisini gerçekte olduğundan daha önemsiz gösteren, fakat gerçekte ise olağanüstü etkiler gösteren "kamufle edilmiş filden" bahsetmektedir. Belki insanların her zaman düşündüklerinde değil, ama herhalde fikir sahibi olabilecekleri konuda bu geçerlidir. Ünlü olma, yakınlık, uyumsuzluk, olumsuzluk kişiselleştirme gibi tamamen belirli haber faktörleri yardımıyla yapılan iş dağılımı planlaması eskiden beri siyasi aktörlerin de mesajlarını sahneye koyarken ister istemez uymak zorunda oldukları "haber medyalarında tamamen belirli bir realite oluşumu" (Schulz, 1997) sağlamıştır. Ayrıca birçok araştırma, Almanya'daki –ayrıca diğer ülkelerdeki- gazetecilerin siyasi eğilimlerinin daha ziyade ortanın soluna konulabileceği ve bu eğilimlerinin onların yaptıkları haberlerin türüne etkisinin olmadığını ispatlamaktadır. Daha 1970'li yılların ortalarında kamera perspektifleri ve bu perspektiflerin etkileri hakkındaki dikkat çekici araştırmasıyla haberciliğin görsel kısmını da kamuoyunun bilincine yerleştiren kişinin 'Hans Mathias Kepplinger' olduğu söylenebilir ve bu unsur bugün artık hiç kimse tarafından inkâr edilmemektedir (Hoppe, Priess, 2003).

Bu nedenle kültürün küreselleşmesini ve özellikle de geçen yüzyılın kitle kültürü hakkında yürütülen en önemli varsayımlardan birisiyle ilgili kuşkuları dile getirmek mümkündür. Daha somut bir ifadeyle Amerikan medyasının dünyaya sunduğu küresel kültürün monolit bir yapıya sahip olmadığını ve de küresel kültürün insanları, popüler kültür üreticilerinin dünyaya yaymayı planladıkları çeşitli değer yargılarını ve içerikleri sorgusuz sualsiz kabullenen edilgen bireylere dönüştürmediğini de ifade etmek mümkündür. Aksine, küresel kültür 20. yüzyılda farklı ülkelerin farklı zaman dilimlerine özgü kültürlerden ve geleneklerden oluşan bir oluşumdur. Bunun da ötesinde pek çok eleştirmenin iddia ettiği gibi, küresel kültürün insanların yaşam ve düşünce biçimlerine etkisi sanıldığı kadar devasa boyutlarda değildir. Zira insanlar her dönemde, kitle iletişim araçlarının teknolojisinden amaçları ve hedefleri doğrultusunda yararlanmayı bilmişlerdir. Küresel kültürü, bu anlamda kişisel gereksinimlerinin hizmetinde kullandılar. Bu nedenle ki, küresel kültürün yaratacağı varsayılan tehdit kaygısı belki de sanıldığı kadar olumsuz boyutlarda olmayabilir.

6. Bireye ulaşmanın türlü kanalları

Dünyanın tüm alanlarını etkisi altına alan bütün medya etkinliği (radyo, TV, basın, v.b), anlık olmak üzere sosyo-kültürel tablo denilen ve bireyi etkileyen bir imgeyi sürekli beslemektedir. Birey tarafından az çok değişime uğrayan bu imge onun zihninde yer etmekte ve belleğinde izler bırakmaktadır: bireysel kültür bununla açıklanabilen bir zihinsel algı sistemi bütünüdür. Vericinin yani tüm medya etkinliğinin “yaratıcı algıları” kavramını geçici olarak bir yana bırakırsak, bu temel oluşum, kolaylıkla, vericinin kişiselleştirilmiş olmadığı, örneğin vericinin tümüyle dış dünyada bunun herhangi bir organizması olduğu durumlara genişleyebilir. Alıcının, örneğin uzak bir kurumun (organizma) kolektif mesajı olan bir gazetenin okuyucusu birey veya laboratuvarında deney yapan araştırmacı olduğu durumlara kadar genişletilebilir.

İnsan ve kültür arasındaki ilişkilere kısaca değinildiğinde görülmektedir ki birey, belirli bir sosyal ve fiziksel çevrede yer almaktadır. Bu çevreden sürekli olarak mesajlar almakta ve bunları, bütünleştirici bir algı içinde özümsemektedir. Toplum, ürettiği kültürel malzemenin sonucu olan bir “bilgiler ağı”nın ifade ettiği belirli bir sosyal kültürün sahibidir: bir “evrensel kitaplık”ta bulunabilecek olan bu malzemeler bütününe “dünyanın belleği” adı verilebilir. Kitle iletişim sistemlerinin bütünü, bilgiler tablosundan kolektif ve anonim bir modele göre çıkmış bilgi ve olayları, kültürel olaylara dönüştürmek üzere, karıştırır. Bir olay kendiliğinden var değildir; olay, onu renklendiren referansların, niteliklerin ve harmonilerin bir toplamıdır. Gözlemci bu mesajlar üstüne, istatistiksel bir sayım uygular ve bu sayım onu sosyo-

kültürel tablo fikrine götürür. Eğlenceye yönelik programlar yapan ve sadece ticari başarıya kilitlenmiş özel kanalların ardından belirli alanlarda bilgiye yönelik programlar yapan kanallar kurulduysa bile- ki bu kanallar bugün yine geniş kitlelerden daha çok haber toplayıcı küçük ama nitelikli bir seyirciye hitap etmektedirler – siyasete verilen sinyal bellidir.

Buna rağmen politikacıların mesajlarıyla kendilerini ortaya koydukları ‘framing’, yani bağıntı, televizyonda da çoğu kez negatiftir ki bu da kamuoyunda politikacıların imajını kalıcı şekilde zedelemiştir. 24 saat sürekli yayın yapan haber kanallarından dolayı habercilik hızının artması, internet güncelleştirmeleri, çok özel konulara ilişkin haber tartışma programları, birçok “özgür” kanalın gittikçe sertleşen rekabet kavgaları çoğu kez medyanın ana malzemesini oluşturmaktadır.

Öncelikle, gerçek bir küresel kültürün temelleri aslında 20. yüzyılın başlangıç yıllarına kadar dayanmakta olup Amerikan kitle kültürünün ortaya çıkması ve giderek sempati kazanmasından bağımsız olarak gelişmiştir. Yeni küresel kültürün kökleri daha çok Modernizm akımının, 19. yüzyıl edebiyatı, müziği, resim ve mimarisiyle ilgili uyumsuzluğunda saklıdır ve ayrıca özellikle de üst kültür ve halk kültürü arasındaki geleneksel sınırların korunmasına karşı çıkan tutumunda da görülmektedir. Bu özellikler aynı zamanda kitle kültürünün de karakteristik belirtileridir, ancak kesinlikle salt ona özgü değildir. Burada karşımıza Batı Kültürü ve Türk Kültürü etkileşimi çıkmaktadır.

Batı kültürü Türk kimliğini tehdit etmemekte ama hala bir ölçüde kabul etmemektedir de denilebilir. Ama Türkiye’nin bazı politika eksikleri Türk kimliğini daha çok tehdit ediyor denilebilir. Küreselleşme eğer bazı tehlikeler yaratıyorsa buna karşı en etkili tepkinin milliyetçilik olması genellikle tartışılan bir durumdur. Avrupa kültürü Avrupa milliyetçiliği yaparak Türklere olan tavırlarını ortaya koymakla birlikte kendi kimliğini ve kendi tarihini de bir ölçüde görmezden gelmiş olsa da, biz de buna aşırı milliyetçi tepki göstermekle kendi tarihimize ve kimliğimize yeteri kadar önem vermemiş olabiliriz (Konrad Adenauer Vakfı Yayınları, 2001)

Radyo, basın, televizyon, sinema v.b. mesaj kanalları, genel tabloya göre bazen belirgin farklılaşma içinde olabilmektedir. Bu durumda, sapmaların, söz konusu kanallardan birine bağlı birey alt-grupları üstündeki etkisinin ne olduğu sorulabilir. “Kim, neyi, hangi amaçla, ne zaman ve hangi ölçüde alıyor?”. Burada, hala gözlemlenebilir ve en azından istatistiksel olarak ulaşılabilen bir alandayız. Bu gözlemlenebilir ve ölçme bize bazı toplumsal değerlere ilişkin sosyal kavramların yansımalarını verebilmektedir. Örneğin Türkiye’de Avrupa Birliği’ne girmemiz yönünde yapılan müzakerelerin verildiği bir televizyon haber programı var iken magazin içerikli programlar eğer daha fazla izlenme oranına sahip olabiliyorsa, bu

durum önemli bir sorun olduğuna işret etmektedir. Bu sorun kişisel veya bireysel bir sorun değil genel anlamda bir anlayış ve eğitim sorunudur. İstatiksel olan bu ölçme metotları ise bu sorunun medya aracılığı ile algılanması durumudur. İşte asıl sorun burada başlamaktadır. Kişi, bu ölçme işleminden sonra ne yapılması gerektiği gerçekte ele alınması gereken konudur. Yani ölçme sadece bir sonuç olarak kalmamalı ancak konunun derinliğine inerek çözüm yolları aranmalıdır. Bu çözüm yolları belki bu içerikteki programların yayından kalkmasına, belki tam tersi yayınlanmasına ancak gerçek magazin kavramı ile bağdaşan düzeye çıkarılarak seviyenin artırılarak devamının sağlanmasına özen göstermek şeklinde olabilir.

Mesajın birey tarafından kültürle nasıl bütünleştirildiğini araştırdığımızda ise bu sorun, yukarıda kolektif kültür konusunda ortaya konulan sorunla simetriktr. Nicel olarak bireye indirgenmiştir. Fakat sosyal kültürden herkesin çıkardığı örnekleme sorunu, kolektif sorunlara nazaran daha küçük bir basamakta yer almaktadır. Zihinsel döşemenin temel çizgilerini ve bir bireyden diğerine gösterdiği farklılıkları, soyo-kültürel tablo ve dünyanın belleği ile ilişkilerini anlamaya çalışmanın makul olmadığı söylenemez. Sözelimi, bir Japon'un, batı müziği ve tiyatrosunu hangi ölçüde tanıdığı bir soru olarak karşımıza çıkabilir. Bu, sorunu ortaya koyan terimleri tanımlayabildiğimiz ölçüde üstesinden gelinebilecek ve çözülebilecek bir sorundur.

7. Değerlendirme ve Sonuç

Kültür sahip olduğu özgün ve tanımlayıcı niteliği ile gerek kişisel boyutta gerekse toplumsal boyutta belirgin bir referans oluşturarak sosyo-kültürel düzenin yansımaları meydana getirmektedir. Kültürün bir değerler dizgesi olduğunu düşünecek olursak; gerek bireysel gerekse toplumsal olarak gösterge değeri taşıyan imajlar ve mesajlar taşımakta ve iletmekte olduğunu görmek mümkündür. Kültürün bu mesajları iletmesine karşın yine kültürü etkileyen mesajlar da olabilmekte ve dolayısıyla sürekli değişime uğrayan dinamik bir öz ve nitelik kazanmaktadır. Bu dinamik özellik kültürün bazen daha üst düzey ve nitelikli değer yargıları kazanmasını sağlamakta iken bazen de tam tersi olarak kültürün kapsamının daha da değer kaybederek ki en önemli faktörün özgünlüğünü kaybetmek olduğunu söyleyebiliriz; yozlaşmalar ve kültürel deformasyonlar yaşanmasına sebep olduğunu görmek mümkündür. Karşılıklı olan bu etkileşim süreci toplumun kültürü etkilemesi, kültürün de toplumu etkilemesi ile sürekli ve devamlı yenilenen ve değişen bir olgudur.

Küreselleşme ile birlikte bu etkileşimin daha da hızlanmakta olduğunu ve buna en büyük ivmeyi kitle iletişim araçlarının getirdiğini görmek mümkündür. Kitle iletişim araçları, kültürün etki gücünü gerek pozitif gerekse negatif yönde artırmakta ve toplumun bu süreçten maksimum derecede yararlanmasını sağlamak-

tadır. Konunun pozitif olan boyutunu analiz ettiğimizde; kitle iletişim araçlarının bir diğer görevinin ve fonksiyonunun da çağdaş ve uluslararası bazda yaşanan gelişmeleri ve olayları aktarmak ve dolayısıyla kültürün gelişmesine etki etmek olduğunu ifade edebiliriz. Negatif yönü ise, bu aktarım sürecinde seçici ve nitelikli olmayan yaklaşımlar ile bir kavram kargaşasının yaşanabilmesine sebep olarak toplumsal değerlerin yozlaşmasını sağlaması gibi değerlendirebilir. Bu değerler dizisi değişimi gerek Türk gerekse Alman toplumunda etkili olabilmektedir, ancak şüphesiz bu etkinliğin derecesi ve gücü toplumun mevcut değer yargılarının ve kültürünün sağlamlığı ile doğru orantılı olarak yaşanacaktır. Kültürün küreselleşmesi ile kültür kavramının çok boyutluluğunu bir anlamda kaybettiğini ve bunun bir uzantısının da medya ile gerçekleştiğini görmek mümkündür.

Sonuç olarak küreselleşmenin gerek avantajlarını gerekse dezavantajlarını iyi bilen, bilinçli yaklaşan ve seçici olarak mevcut kültüre adapte edebilen toplumlar, sosyal ve kültürel anlamda sağlıklı ve özgün değer yargılarını koruyabilmekte ve geliştirebilmektedir. Ancak seçici ve bilinçli olmayan yaklaşımlar kültürün deforme olabilmesine sebep olacağı için son derece dikkatle saptanmalı ve gerekli önlemler alınmalıdır. Bu önlem hem toplumsal boyutu hem de kitle iletişim araçları boyutunu kapsamaktadır. Toplumsal boyutu, algılayan durumda olan toplumun, kitle iletişim araçlarının sunduğu tüm mesajları tamamen kabullenmek yerine seçerek yararlanması ve alması gibi değerlendirilebilirken kitle iletişim araçları boyutu da, topluma sunulan tüm mesajların bilinçli, nitelikli ve seviyeli olmasına yönelten ve yönlendiren denetim ve uygulamalar ile hareket etmelerinin sağlanması ile açıklanabilmektedir.

Kaynakça

- Akpınar, Dellal (2002), 'Avrupa'da Türk İmgisine Bir Katkı', Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gümrükçü, Harun (2003), 'Küreselleşme Ve Türkiye, Yükseköğretim Alanı', Hamburg/İstanbul: Beta Yayını.
- Habermas, Jürgen (1982), 'Theorie des Kommunikativen Handelns', Band zwei, 2. Aufl., Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.
- Hoppe, G. ve Priess, A. (2003), 'Sicherheit von Informationssystemen', Amazon Books, Herne: Verlag Neue Wirtschafts-Briefe.
- İtes-Jahrbuch 2000- 2001 (2001), 'Globalisierung-Herausforderungen und Chancen für die Türkei', İstanbul: İTES.
- Kocadoru, Yüksel (1997), 'Avrupa ve Türk İmajı', Konya: İmaj Yazıları: 9-14.

- Konrad Adenauer Vakfı Yayınları (2001), 'Küreselleşme ve Modernleşme Sürecinde Kültürel Kimlik', Ankara: Ofset Fotomat.
- Kula, Onur Bilge (2002), 'Batı Düşününde Türk ve İslam İmgesi', İstanbul: Bükre Yayınları.
- ., (2004), 'Mektuplarda Avrupa Kimliği ve Türk, İslam, Asya ve Doğu İmgeleri, Ötekileştirme Yaklaşımı Açısından Alman Yazın ve Düşün Tarihi Bağlamında bir İrdeleme', Uluslararası İmgebilim Sempozyumu, Ötekinin Sunumunda Algılama Farklılıkları, Muğla: Muğla Üniversitesi.
- Messner, D. ve Nuscheler, F. (1996), 'Weltkonferenzen und Weltberichte, Ein Wegweiser durch die Internationale Diskussion', Bonn: Dietz Verlag J.H.W.
- Moles, Abraham A. (1983), 'Kültürün Toplumsal Dinamiği' (Socio- Dynamique de la Culture, ed. Mouton, 1971, Paris- La Haye), (Çeviren Nuri Bilgin), İzmir: Ticaret Matbaacılık T.A.Ş.
- Noelle -Neuman, Elizabeth (1993), 'The Spiral of Science', Public Edition, 2nd. Edition, Chicago: University of Chicago Press.
- Schulz, Winfried (1997), 'Politische Kommunikation. Theoretische Ansätze Und Ergebnisse Empirischer Forschung', Amazon Books, Opladen/Wiesbaden: Westerwaldverlag Ingrid Görlich.
- Sibermann, Alphons (1986), 'Empirische Kunstsoziologie', Volume 1, Stuttgart: Published by Teubner.
- Tezcan, Mahmut (1995), 'Toplumsal Değişme', Ankara: Feryal Matbaası.
- Türkiye Cumhuriyeti ve Almanya Federal Cumhuriyeti-Fikri Temeller ve Siyasi Yönelim, (2002) (Almanca/Türkçe), Ankara: Konrad Adenauer Vakfı.
- Valery, Paul (1964), 'The Selected Writings of Paul Valery', Amazon Books, Princeton: New Directions Publishing Cooperation.
- Willamowitz - Moellendorff, Ulrich (2002), 'Almanya'daki Türkler', Ankara: Konrad Adenauer Vakfı.